

MORALITA V MODERNÍM KABÁTĚ

Adam Haslett: Union Atlantic
Z angličtiny přeložila
Martina Neradová
Host, Brno 2010

Osm let po kritikou i čtenáři nadšeně přijatém povídkovém souboru *Tady nejste cizí* (anglicky 2002, česky 2010), který byl nominován na Pulitzerovu cenu, přišel americký spisovatel Adam Haslett s ambiciózní románovou prvotinou *Union Atlantic*. „Žijeme v šilně komplikované kultuře (...), kde je těžké zpomalit a zamyslet se nad důsledky činů jednotlivce, vlády nebo korporací. Cítil jsem povinnost (...) reflektovat alespoň nějaký aspekt toho bláznivého víru,“ říká Haslett v jednom z rozhovorů, týkajících se jeho nové knihy (v českém překladu ho lze nalézt na internetových stránkách nakladatelství Host). Otázkou ovšem zůstává, nakolik se Haslettovi snaha zakomponovat osudy svých podivínských samotářů do světa bankovních operací a trhů s cennými papíry zdařila.

Ústřední zápletku knihy tvoří spor dvou postav – veterána z Perského zálivu, nyní bezohledného bankéře, Douga Fanninga a vysloužilé středoškolské profesorky historie Charlotte Gravesové. Předmětem jejich boje se stane pozemek, který Charlottin otec kdysi věnoval městu a na kterém si zbohatlík Fanning navzdory této závěti nechá postavit luxusní vilu. Psychicky labilní Charlotte se rozhodne Fanningovi postavit a s pomocí soudu ho přimět pozemek opustit a dům nejlépe zbourat. Ona žije v rozpadajícím se sousedním domku, takřka v naprosté izolaci. Společnost jí dělají jen dva velcí psi, kteří k ní v jejich představách promlouvají hlasy

černošského aktivisty Malcolma X a puritánského kazatele Cottona Mathera. Mezi oběma znesvářenými stranami se ocitne sedmnáctiletý homosexuál Nate Fuller, který nedávno ztratil otce a jehož sexualita si právě hledá cestu z říše fantazií do skutečného světa. Ten v příběhu sehrává roli jakéhosi tragického katalyzátoru.

Neméně důležitou složkou románu je vylicení bankovních machinací, kterých se Fanning a jeho podřízení i nadřazení dopouštějí ve snaze získat větší bohatství pro své šéfy a sami pro sebe. Autor románu má vzácný dar vysvětlit složité ekonomické postupy tak, aby je pochopil i laik. A jeho kniha tím samozřejmě získává na atraktivitě. Zřejmě nejen Američané touží pochopit, co se to se světovou ekonomikou děje. Ne nadarmo kritik Ron Charles z *Washington Post* píše, že by Haslett mohl být novým F. S. Fitzgeraldem věku finanční krize. Pokud vám není jasná úloha Federální rezervní banky ve světovém ekonomickém systému a máte jen mlhavé tušení o významu pojmů jako „swap“, „futures“ či „proprietary trading“, potom je možná *Union Atlantic* to správnou knihou pro vás. Snadno to poznáte z následujícího citátu. Ten popisuje povolání Charlottina bratra Henryho Gravesa: „*Jako prezident newyorské Federální banky (...) odpovídal (...) za všechny banky v okrese. (...) Také měl na starosti regulaci velkých holdingových společností (...), ale newyorská (...) banka nebyla na rozdíl od ostatních regionálních rezervních bank jen dozorčí institucí. Byla provozním centrem celého federálního systému. (...) Na jejich účtech měly část svých aktiv téměř všechny státy světa. (...) Zjednodušeně řečeno, Henry Graves řídil největší vodárnu v instalačním systému globálních financí. Jeho nejdůležitější úlohou bylo udržovat peníze v pohybu.*“ (srov. s. 67) Jak vyplývá z ukázky, Haslettův

román je srozumitelný, a to i v ekonomických pasážích.

Já se však raději zaměřím na estetickou rovinu knihy. V této oblasti pravděpodobně narazíme na tu větší, tu menší vady na kráse. Netykají se ani tak samotného jazykového stylu. Ten zůstává, řečeno bez ironie, velmi příjemně čtivý, a to i v překladu. V záplavě kladných recenzí, které přivítaly *Union Atlantic* jako román, jemuž skutečnost dala za pravdu (viz např. Liesl Schillinger z *New York Times*), se nad nedostatky knihy jakožto uměleckého díla pozastavila snad jen kritička téhož deníku Michiko Kakutaniová. Ta zpochybnila především životnost ústředních Haslettových postav: „*Jako by ho idea napsat robustní román, jako stvořený pro zfilmování, (...) přesvědčila o tom, že musí vykreslit své postavy širšími, plochými tahy štětce.*“ Nejen tato kritička se ovšem pozastavuje nad tím, že v Haslettově románovém světě je až příliš mnoho náhod. Do pravomoci zmíněného H. Gravesa spadá i Dougova banka, chlapec, kterého Charlotte doučuje, je zároveň homosexuál (a Dougův milenec) atp.

Haslett ve svém rozhovoru říká, že mu šlo o to, sladit mikrokosmos (tj. postavy) s makrokosmem (tj. ekonomikou). Po přečtení jeho povídkové prvotiny se mohlo zdát, že dá v případě potřeby přednost mikrokosmu. V *Union Atlantic* se každá z Haslettových postav dopustí jistého tragického přehmatu, či omylu. To, jak se s ním vyrovná, napomáhá vyjádřit její jedinečnost jakožto postavy. Tak by se Haslett vydal cestou svého slavnějšího současníka Michaela Cunninghama. Cunninghamovy prózy staví na jedinečnosti postav, a to i tehdy, když popisují zcela aktuální společenské problémy (viz například *Cat*, postava z novely *Dětské tažení* z knihy *Vzorové dny*). Haslett se však blíží spíše k autorskému typu Johna

Updika. Své postavy pojímá skrze jejich typické „třídní“ produkty a z jejich selhání sestavuje složitý kauzální řetězec, který ho posléze dovede až k ekonomickému kolapsu. Jednotlivci v Haslettově románu svou amoralností vytvářejí krize, a nelze je za to vinit. V takto ambiciózním díle bych ovšem od autora očekával ještě nějakou další zprávu. Haslett je ostatně občanským povoláním právník. Mohl by vědět, že míra zavinění bývá u různých osob různá.

Martin Skýpala

OZNÁMENÍ

V liberecké Galerii U Rytíře představuje sdružení fotografů **Skupina 28** kolektivní výstavu fotografií nazvanou **Mezi dokumentem a fikcí**. Výstava potrvá do 5. 1. 2012.

Pražské Centrum současného umění DOX představuje finalisty **Ceny Jindřicha Chalupického 2011**. Výstava bude přístupná do 15. 1. 2012.

Na výstavu fotografií **Ondřeje Příbyla**, nazvanou **Znaky přičinnosti – Proces Daguerrotypie**, zve Galerie VŠUP v Praze do 3. 12. 2011.

V pražské Galerii MeetFactory použijte **Zábradlí – Lukáš Hájek a Zdeněk Porcal** ve spolupráci s dalšími umělci vymysleli volně přístupnou exteriérovou USB banku. Tisková zpráva píše, že „*uživatelé a kolemjdoucí mají možnost přijmout digitální umělecké dílo ukryté v nenápadném kovovém zábradlí.*“ Tak se přesvědčte do 31. 1. 2012.

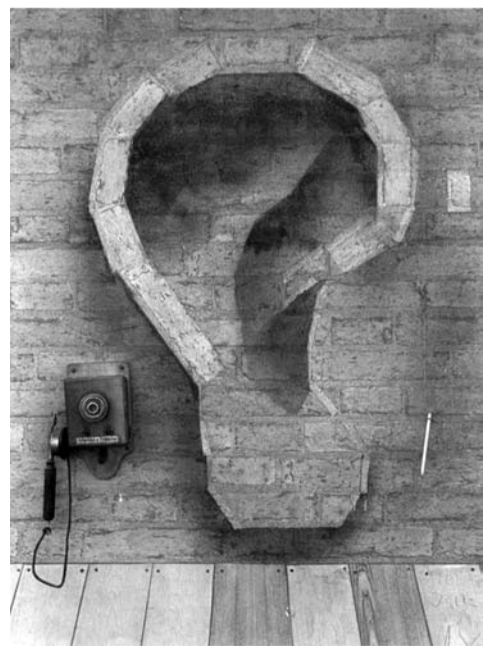
Na výstavu ilustrací a knih z nakladatelství *Meander* – **Monika Novotná, Iva Ouhrabková, Veronika Podzimeková, Šárka Ziková, Matěj Forman a Pavel Kadlec** – zve Kulturní centrum Chaberský dvůr. Navštivte do 28. 12. 2011 na Hrušovanském náměstí v pražských Dolních Chabrech.

Instalaci **Petra Pisaříka** nazvanou **Real** můžete zhlédnout v Galerii NoD/Roxy v Praze do 4. 12. 2011

Na výstavu nazvanou **Výstava 2011** zve Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze. Představí se tu výběr z diplomových a semestrálních prací studentů Vysoké školy uměleckoprůmyslové z akademického roku 2010/2011. Do 27. 11. 2011.

Vladimír Kokolia ukazuje v Galerii Václava Špály, jak vypadá **Převod síly**. I vy to můžete vidět do 31. 12. 2011.

Dne 15. 11. 2011 byla zahájena výstava koláží, maleb a objektů **Iva Medka Kopaninského** v pražské knihovně Libri prohibiti.

Z výstavy děl Iva Medka Kopaninského

NĚŽNÉ VADY NA BRUTÁLNÍ KRÁSE (A TROCHU OBAVA Z PŘEDČASNÉHO VRCHOLU)

Ondřej Holubec: Vady na kráse
Psí víno, edice Stůl, Praha 2011

Po mnoha časopiseckých zářezích vydal autor z brněnského okruhu Ondřej Holubec svou knižní prvotinu, sbírku básní *Vady na kráse*. Právě tento název byl tím, co mě zlákal hledat vady a krásy i pod obalem. Teď už vím, že jsem se zakousl do kvalitní návady.

Po přečtení prvních kousků jsem sice zaváhal, nevěda, za jaký cíp verše uchopit, abych si je užil, držel jsem v rukou zámeček, nikoli klíč k jeho pokladům. Ale postupem času a zvláště po druhém přečtení jsem měl jasno: Holubec je strhujícím autorem, sebestiště vládne slovem i rytmem, na špičkách vybraných detailů dovede unést obsírnější látku, zároveň ví, co zamířet. A naštěstí se umí stáhnout i do ironických pozic, jinak by nás tím zpovědním nákladem zavalil. Proč „zpovědním“? Protože jsem mu uvěřil nezbytnou potřebu dělit se o jádro vlastního já veršem a – nemohu si pomoci – tyto verše i způsobem, jakým jsou namířeny plnou silou ke čtenáři, bych s klidem nazval autobiografií, sice stylizovanou a leckdy přehozenou do třetí osoby, ale vždy svázanou s nejinimnějším bytím autora. Slyším tu zřetelně hlas básníka zakoušené bolesti, básníka vykřičené frustrace (nejen té z dětství), básníka milujícího nadoraz, a proto schopného nenávisti a opovržení. Básně jako *Popsong*, *Kaluž*, *Ona umřela* nebo *Ušetřit se toho...* působí jako deníkový záznam, sepsaný za čerstva, když se do inkoustu mísí krev z přestálých rvaček a hluk doznívajících hádek. Ovšem na rozdíl od deníkových rychlozápisů lze toto skutečně mít za poezii. Říkám o té šťastné shodě, že tekoucí lávu inspirace zkřížila řeka rozumu.

Holubec pracuje výhradně s volným veršem. Co ubral z formy, přidává na volbě námětu a jeho důmyslné rytmy. S oblibou užívá v textu rozmístěných refrénů, které stupňují napětí a chytře oddalují pointu. Například v jedné z nejsilnějších básní *Ona umřela*: „*marika umřela / dostal jsem strach / marika umřela. znělo to jako trhnutí prostěradlem / jeden pořádný záškub a // už nemáme žádný společný skrýše...*“, o kousek dál se refrén vynořuje takto: „*dostal jsem strach. teď když marika umřela... / zakryl jsem si uši ale – // marika umřela. marika je mrtvá! //... šeptám ti: / v našem mizerném domě nemáme žádný skrýše / žádný tajemství.*“ Takové prolínání refrénů udržuje dynamiku dějovou i emocionální a vynáší účinek ostatních slov. Jak patrně z ukázky, podobný princip tkví i ve střídání spisovného a hovorového jazyka. Občas autor vpadne s vulgarismem, ale naštěstí jen tehdy, když to má smysl. Budu-li škatulkovat tematicky, rozdělím básně na tři základní typy: 1) společenská dramata, 2) intimní zpovědi, 3) drobnější alegorie-mementa. První dvě v sobě rozvíjejí hotové příběhy, třetí jsou povahy alegorické a slouží spíše k zamyšlení, bohužel leckdy zůstanou nedobytnými (*Snášet to, Umlčel se*). Vraťme se ale k bodu jedna: Holubcova společenská témata mi ihned připomněla tolik diskutovanou „angažovanou poezii“, proč ne, podíváme-li se na básně *Slavnost* nebo *Čápata*. Ale zde je angažovanost lámána subjektem, autor do společenské reality vstupuje s nejživější zkušeností místa a času. Náhorně to vidíme v básni *Čápata*; na začátku je vymezen jeden sociálníjev: „*jsou sama / čápata – opuštěná cikánata / rodiče si jich pořídili víc / než bylo společensky únosné / (...) / poflakuji se, dělají bordel a bez ustání KLAPOU / (...) / nejbližší záchytná stanice pro chráněnou zvěř / je až v buchlovicích / takže otázka zní / – co z nich vyroste?*“ – zde se básně přelomí v půli a najednou lyrické já začne o sobě: „*před chvílí jsem vstal / a svým vyhublým oknem /*

je pozoruju / čapí fakánata / soucit / není na místě / (...) / – nikdy / jsem nepřemýšlel / co ze mě vyroste.“

V intimních zpovědích najdeme stopy prožití bolesti u muže, který dokáže rány přijímat a – jak vidno – i rozdávat, ať toho sebevíc lituje (vynikající *Stalo se to takhle, dále Uhoďm, Kaluž* nebo *Vady na kráse*), v nichž objevují další poetické háčky, vtahující čtenáře do děje: křesavý kontrast něžného a brutálního: „*spílám ti: / už tři neděle / nežerem nic jiného / než chciplý mouchy / (...) / jen je smeteš z parapetu / svýma božským / sametovým dlaněma.*“ (báseň *Ona umřela*) Drsnou zpověď jedinice, který si v životě sáhl na dno, představuje *Pop-song*, netřeba nic dodávat: „*zimní boty v tašce a z bankomatu vyplivnutá / nestravitelná karta / dva roky bez občanky / dva roky místo kšichtu prázdno / (...) / čurák, maminko / (...) / dva roky všechno u prdele / (...) / bylo to dobrý, už je to lepší – díky, mami // už je to lepší.*“

Povšiml jsem si, že osobní autorovy problémy leckdy přerůstají v obsírnější kritiku civilizace, jejího tempa a návyků: *Minutka, Proberem to zítřka*. Umí i uklidňující filozofické klauzule, půvabnou je závěrečná *Zastřelit na důkaz lásky*, která končí veršem: „*některé věci. nedají se zastavit. není nutné je pochopit.*“ A tak poskytuje uklidnění a harmonický dozvuk po té brutálně-něžné smrti, již se říká život. A zdá se, že autor jeho úderům umí velmi bezprostředně nastavit své básnické struny. Jestliže tu najdeme vady na kráse, jsou to právě ty, které ji zušlechťují. Omlouvám se, že namísto recenze se tu dopouštím spíš chvalozpěvu, ale autor mě k tomu donutil. Nevím, do jakých tvarů bude jeho tvorba dozrávat v nejbližších letech, mám trochu obavy, zda hned svou prvotinou nedosáhl vrcholu kvality. A obavy jsou oprávněné – Ondřej Holubec, ač ještě ani ne třicetiletý, umí přesvědčit, že zná vady na kráse života. A ty jazykem poezie mění v přednost.

Aleš Misar